

УДК 364:316.42:303.725(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-2-14>

Коломієць Олена Германівна

докторка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри освітнього менеджменту,
артменеджменту і соціальної роботи,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
kolomietsolena@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1343-4268

Демиденко Тетяна Миколаївна

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри освітнього менеджменту,
артменеджменту і соціальної роботи,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
demydenkota@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4864-1512

ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Вступ. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими соціально-економічними трансформаціями, посиленими наслідками повномасштабної війни, яка стала каталізатором структурних змін у всіх сферах суспільного життя. В умовах підвищеної нестабільності та зростання вразливості значної частини населення особливої уваги набуває прогнозування соціальних процесів, передбачення наслідків подій з метою формування адаптивної та далекоглядної соціальної політики державного, локального рівнів та готовності інституцій соціальної роботи до надання ефективної підтримки населенню, впровадження практичних інструментів соціальної роботи задля забезпечення сталого розвитку громади та суспільства.

Метою та завданням статті є теоретичне осмислення соціального прогнозування як стратегічного інструмента соціальної роботи в умовах трансформаційного розвитку українського суспільства, з акцентом на його значущість для формування адаптивної соціальної політики в умовах війни та постконфліктного відновлення.

Результати дослідження засвідчили, що інтеграція соціального прогнозування в практику соціальної політики та соціальної роботи є ключовим чинником формування адаптивних стратегій, здатних забезпечити стійкий розвиток українського суспільства в умовах війни та постконфліктного відновлення. Встановлено, що ефективність прогнозування соціальних змін безпосередньо залежить від урахування рівня свідомості, активності громадян, їхньої здатності до опанування нових соціальних ролей, а також від гнучкості соціальних інституцій до впровадження інновацій. Доведено, що саме ці чинники формують трансформаційний потенціал, який визначає динаміку суспільного розвитку та напрям державної політики. Обґрунтовано, що соціальне прогнозування є стратегічним інструментом адаптивної соціальної політики та соціальної роботи в умовах трансформаційного розвитку українського суспільства під час війни та постконфліктного відновлення.

Прогнозування визнано стратегічним елементом соціальної сфери, що має бути інтегрованим в управлінські процеси та освітні програми підготовки фахівців соціальної роботи. Розвинена прогностична компетентність дозволяє фахівцю не лише оперативно реагувати на виклики, а й передбачати потреби, ефективно розподіляти ресурси та планувати діяльність, орієнтовану на досягнення бажаного майбутнього.

Новизна дослідження. Трансформаційний потенціал суспільства в кризових умовах характеризується вищою активністю та оперативністю реагування індивідів на соціальні виклики у порівнянні з державними інституціями. Розвиток свідомості громадян, здатність їх до самоорганізації, солідарність, національна єдність та ідентичність яскраво проявились в Україні через утворення міцних горизонтальних зв'язків, взаємну підтримку та чітке усвідомлення спільної мети через впровадження новаторських соціальних практик, спрямованих на своєчасне розв'язання життєво важливих проблем. Якість соціальних прогнозів в умовах невизначеності та на етапах інтенсивних змін залежить від врахування трансформаційного потенціалу суспільства.

Ключові слова: соціальне прогнозування, трансформації, соціальна робота, соціальна політика.

Kolomiets Olena Hermaniyna

Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Educational Management,
Art Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy

Demydenko Tetyana Mykolaivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor Department of Educational Management,
Art Management and Social Work
Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University

FORECASTING AS A STRATEGIC INSTRUMENT OF SOCIAL WORK IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATIONAL DEVELOPMENT OF UKRAINIAN SOCIETY

Introduction. The current stage of Ukraine's societal development is marked by profound socio-economic transformations, intensified by the consequences of the full-scale war, which has acted as a catalyst for structural changes across all spheres of social life. Amid heightened instability and increased vulnerability among a significant portion of the population, the forecasting of social processes and anticipation of potential outcomes have become particularly important for shaping adaptive and forward-looking social policies at both national and local levels. In this context, it is crucial to ensure that social work institutions are prepared to provide effective support to the population by implementing practical tools of social work aimed at fostering sustainable development of communities and society as a whole.

The purpose and objectives of the article is to provide a theoretical reflection on social forecasting as a strategic tool of social work in the context of the transformational development of Ukrainian society, with an emphasis on its significance for shaping adaptive social policy in conditions of war and post-conflict recovery.

Research results have demonstrated that the integration of social forecasting into the practice of social policy and social work is a key factor in forming adaptive strategies capable of ensuring the sustainable development of Ukrainian society under conditions of war and post-conflict recovery. It has been established that the effectiveness of forecasting social change directly depends on accounting for the level of civic awareness, individual activity, the ability to master new social roles, as well as the flexibility of social institutions in implementing innovations. It has been proven that these very factors constitute the transformational potential that determines the dynamics of societal development and the direction of state policy. It has been substantiated that social forecasting serves as a strategic tool for adaptive social policy and social work in the context of the transformational development of Ukrainian society during wartime and post-conflict recovery. Forecasting is recognized as a strategic element of the social sphere, which must be integrated into management processes and educational programs for training social work professionals. Well-developed forecasting competence enables a specialist not only to respond promptly to challenges but also to anticipate needs, effectively allocate resources, and plan activities oriented toward achieving a desired future.

Research novelty. The transformational potential of society under crisis conditions is characterized by a higher level of individual responsiveness and proactive engagement in addressing social challenges compared to state institutions. The development of civic consciousness, the ability for self-organization, solidarity, national unity, and identity have vividly manifested in Ukraine through the formation of strong horizontal networks, mutual support, and a clear awareness of a shared purpose. These processes are reflected in the implementation of innovative social practices aimed at timely resolution of critical societal issues. The quality of social forecasting under conditions of uncertainty and during periods of intensive change depends significantly on the consideration of society's transformational potential.

Key words: *social forecasting, transformations, social work, social policy.*

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими соціально-економічними трансформаціями, посиленими наслідками повномасштабної війни, внутрішньою та зовнішньою міграцією, зростанням рівня бідності та маргіналізації окремих верств населення. Ці процеси супроводжуються підвищеним соціальним напруженням та появою нових форм вразливості.

Важливим завданням соціальної роботи є попередження негативних наслідків або, своєчасне та ефективно реагування на нові виклики, мінімізація їх впливу на вразливі верстви населення. У зв'язку з цим, сфера соціальної роботи сьогодні має бути орієнтованою не лише на реагування на існуючі соціальні проблеми, а й на їх передбачення, враховувати можливі наслідки подій, що відбуваються як у державі, так і в світі, вміти прогнозувати поширення соціальних ризиків в умовах війни та

післявоєнного відновлення. Отже, прогнозування є обов'язковою складовою соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні українське суспільство зосереджене на досягненні Перемоги, мобілізації міжнародної підтримки суверенітету України та утвердженні демократичних цінностей. У науковій літературі останніх років простежується окреслення тенденцій розвитку країни та здійснюється аналітичне осмислення можливих сценаріїв її подальшого суспільного поступу. Так, П. Гнатенком та Е. Скибою (2020) досліджено взаємозв'язок соціального прогнозування з особливостями розвитку національної ідентичності, що є необхідною умовою для формування сучасної картини світу.

О. Суший (2022) окреслено потенціал партисипативного прогнозування у повоєнному відновленні України, що передбачає інституціоналізацію партисипативних практик, створення партисипативного

середовища – залучення широкого кола зацікавлених сторін (фахівців і нефаківців), представників різних соціальних груп і прошарків до формування спільного бачення бажаного сталого майбутнього. Авторкою (2023) охарактеризовано принципи соціально-психологічного забезпечення соціального прогнозування.

Особливості прогнозування соціально-психологічної резиліентності в ситуації тривалого травматичного стресу висвітлено О. Кухарук (2023). М. Лепським (2023) розглянуто три сценарії майбутнього: відцентрований (збереження державності, заперечення «війни без кінця» та «замороження конфлікту»), доцентровий (європейський вибір, прагнення входження у НАТО, фреймований (боротьба політичних гравців, задля прийняття рішень щодо свого варіанту майбутнього).

Прогностичну модель розвитку суспільства представлено В. Жовтянською (2024). Авторка застерігає про можливість використання ідеологічного ресурсу сучасними авторитарними режимами для протистояння ліберальним тенденціям, що може призвести до укорінення тоталітарного режиму. І. Федорович, А. Грегоращук (2024) визначено ключові загрози соціальної сфери в умовах воєнного стану та здійснено прогнозування впливу на неї наслідків російської агресії в Україні, акцентовано увагу на необхідності оцінки поточних і потенційних соціальних ризиків з метою стратегічного планування та зміцнення національної стійкості країни. Н. Головою (2024) розкрито роль моніторингу актуальних проблем суспільства в розробці соціальних прогнозів. Емпіричну модель соціально-психологічного прогнозування адаптованості населення України до стресогенних факторів війни запропоновано В. Стадником (2024). 22 травня 2025 року відбувся круглий стіл Інституту соціальної та політичної психології НАПН України «Травмована українська ідентичність: шляхи зцілення і розвитку», проведений спільно з Львівським національним університетом імені Івана Франка. Захід дав змогу осмислити процеси, що відбуваються в українській спільноті внаслідок повномасштабної війни, а також окреслити шляхи зцілення та пошуку ресурсів.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень із соціального прогнозування, залишається актуальним осмислення ролі прогнозування в соціальній роботі, як важливого інструменту соціальної політики, що забезпечує завчасне виявлення соціальних ризиків, формування обґрунтованих рішень та сприяє стійкому розвитку суспільства.

Метою дослідження є теоретичне осмислення соціального прогнозування як стратегічного інструмента соціальної роботи в умовах трансформаційного розвитку українського суспільства, з акцентом на його значущість для формування адаптивної соціальної політики в умовах війни та постконфліктного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожне суспільство перебуває у стані постійного розвитку та трансформації, що зумовлює появу

нових соціальних викликів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває завдання своєчасного виявлення потенційних загроз із метою запобігання їх негативному впливу, а також забезпечення готовності соціальних інституцій до надання ефективної підтримки населенню в умовах змін. Тому прогнозуванню належить особлива роль в забезпеченні науково обґрунтованого передбачення соціальних змін, виявленні потенційних ризиків і потреб населення з метою своєчасного планування та прийняття ефективних управлінських рішень. Воно дає можливість підвищити адаптивність установ соціальної сфери до динаміки суспільних процесів, забезпечуючи їх готовність до підтримки вразливих груп у кризових та трансформаційних умовах.

Дослідження соціальних трансформацій в умовах війни посідає важливе місце у розвитку українського суспільства, оскільки дозволяє не лише описувати його глибинні зміни а й прогнозувати їх можливі наслідки.

Однією з ключових концепцій, що пояснює механізми соціальних змін і трансформацій є теорія структуризації (structuration theory), розроблена Ентоні Гідденсом (1984). Е. Гідденс розглядає соціальні трансформації як результат взаємодії соціальних структур (норм, правил, інститутів) та індивідуальних дій (здатність індивідів коригувати поведінку спираючись на аналіз власних дій та наслідків, свідомо здійснювати рефлексивний вибір). Він наголошує, що сучасні суспільства, з одного боку, трансформуються під впливом глобалізаційних процесів, які породжують глобальні ризики, що виходять за межі окремої країни (пандемія COVID-19, кібератаки, війни тощо) та сприяють переосмисленню соціальних норм і цінностей, а з іншого – зазнають змін під впливом соціальних практик індивідів, які через повсякденну діяльність відтворюють або трансформують усталені соціальні структури [2].

Цей підхід має особливу прогностичну цінність в умовах повномасштабної війни в Україні. Самоорганізація населення на початку вторгнення російської федерації на територію України, розвиток волонтерської допомоги, нових форм соціальної підтримки (вимушено переміщених осіб, військових, людей з інвалідністю ін.) поступово трансформували інституційні структури соціальної політики. Практики, які сформувались під час адаптації соціальних ролей індивідів, як реакція на виклики війни, вплинули на зміну моделей взаємодії в суспільстві.

Аналіз змін дозволяє передбачити напрям подальшого розвитку соціальної роботи в Україні, зокрема інституціоналізацію інноваційних практик, які виникли в даних кризових умовах.

Важливим для розуміння соціальних процесів, прогнозування майбутніх змін є концепція AGIL (адаптація, досягнення цілей, інтеграція, латентність) Т.Парсонса. Він розглядає суспільство як систему, що прагне до стабільності та рівноваги, проте змушена постійно адаптуватися до змін.

Адаптація є однією з ключових функцій соціальної системи. Саме здатність соціальних інститутів до гнучкої адаптації визначає їх життєздатність та ефективність. Так, в умовах війни соціальні системи України перебувають в постійному процесі адаптації до зовнішніх викликів (субвенції місцевим бюджетам на розвиток ветеранських просторів, реорганізація центральних органів виконавчої влади: Міністерство соціальної політики в Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності (Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2025 р. № 904) тощо).

Функція *досягнення цілей* є важливими для існування та розвитку системи. Пріоритетом сьогодні для України є підтримка боєздатності армії та вразливих категорій населення. Досягнення цілей – підвищення військового збору, розширення соціальних послуг, впровадження грантових програм тощо.

Інтеграція виявляється у зміцненні горизонтальних зв'язків, узгодженість та координація між різними частинами системи. Сьогодні активно співпрацюють громадський та державний сектори щодо вирішення соціальних проблем спричинених війною.

Латентна функція це функція яка офіційно не заявлена, вона демонструє прихований вплив на систему, який не визначений цілю соціальних інститутів, а є «побічними» наслідками запланованої діяльності. Парсонс наголошував, що латентна функція виконується через інститути сім'ї, освіти, релігії, культури та засобів масової інформації, які передають суспільно значущі цінності. Саме завдяки цій функції суспільство зберігає свою цілісність, навіть за умов кризових змін [5].

Сьогодні в українському суспільстві спостерігається зростання солідарності між різними верствами населення, посилення національної єдності та патріотизму, а також активний розвиток національної ідентичності, що свідчить про ефективне функціонування латентної функції у розумінні Т. Парсонса. Саме підтримка та відтворення базових цінностей, патріотичних норм і культурних зразків забезпечує збереження соціальної цілісності та стійкість суспільства в умовах війни, формуючи основу для його подальшої адаптації та розвитку.

Застосування парсонівської моделі дозволяє виявляти вразливі елементи соціальної системи та прогнозувати ризики: недостатня адаптація може призвести до зростання соціальної напруги, слабка інтеграція – до конфліктів, а послаблення латентної функції – до ерозії соціальної довіри. Таким чином, концепція Парсонса є корисною для побудови прогнозних моделей соціальної роботи, спрямованих на зміцнення стійкості українського суспільства в умовах війни.

Корисною для прогнозування соціальних процесів в Україні в умовах війни є також модель дифузії інновацій Еверетта Роджерса (Rogers, 1962), яка пояснює механізми поширення нових соціальних практик та інституційних змін у суспільстві. Згідно з цією моделлю, процес впровадження інновацій

відбувається поетапно та залежить від активності різних соціальних груп: новаторів, ранніх послідовників, ранньої та пізньої більшості, а також запізнілих. В українських реаліях новаторами на початку війни стали сотні волонтерів які об'єднувались задля конкретної мети (купівля військової амуніції, збір продуктів, медикаментів, теплого одягу для захисників і захисниць, надання харчування та притулку біженцям, допомога в евакуації людей з інвалідністю, тощо); також до них можна віднести волонтерські, громадські організації, які першими розробили і впровадили програми допомоги внутрішньо переміщеним особам та соціально-психологічної реабілітації військових ін.

Ранні послідовники, це місцеві громади та окремі соціальні служби, що перейняли дані ініціативи та інтегрували їх у власну практику. Державні структури, що репрезентують ранню більшість, поступово масштабували інновації, запровадили їх на національному рівні (створення електронних реєстрів соціальної допомоги). *Пізня більшість та запізнілі* включають громади та консервативні інституції, які адаптуються до нововведень після доведення їх ефективності та під тиском вимог суспільства.

Таким чином, використання моделі Роджерса дозволяє прогнозувати швидкість та специфіку поширення інноваційних соціальних програм у різних регіонах, визначати групи, що потребують додаткових ресурсів чи навчання, а також планувати комунікаційні стратегії, орієнтуючись на лідерів думок як ключових агентів соціальних змін [6].

Є.Головаха зауважує, що будь-яка соціальна трансформація не має наперед заданої мети і є результатом вимушених неочікуваних змін. Успішність трансформацій в Україні він вбачав (2016 рік) в зміні суспільної свідомості – формування національно-громадянської ідентичності, зміні системи цінностей створення атмосфери соціальної довіри, подолання масової соціальної відчуженості [3].

Отже, у процесі соціального прогнозування ключову роль відіграє врахування розвитку суспільної свідомості, оскільки саме трансформації у системі цінностей, переконань, установок і соціальних уявлень громадян формують підґрунтя для передбачення поведінкових реакцій різних груп населення на соціальні зміни. Прогностичний аналіз, що ігнорує еволюцію суспільної свідомості, ризикує втратити точність та релевантність щодо динаміки соціальних процесів.

Також, прогнозування соціальних процесів безпосередньо корелює з динамікою суспільних змін: чим повільніше відбуваються трансформації у суспільстві, тим вищою є ймовірність точного передбачення подальших тенденцій. Низька динаміка змін створює стабільне аналітичне середовище, в якому легше виявити сталі закономірності, моделювати сценарії розвитку та формулювати прогнози, наближені до реальності. Натомість стрімкі та непередбачувані зміни значно ускладнюють процес про-

гнозування, вимагаючи більш гнучких і чутливих аналітичних підходів.

Так, В. Жовтянська (2024) наголошує, що під час здійснення прогнозування необхідно враховувати, до яких бажаних соціальних орієнтирів та станів тяжіють різні частини суспільства, рівень їх суспільної свідомості, а також ресурси, якими вони володіють (психологічні й непсихологічні) для досягнення цих цілей. Практично значущою, на наш погляд, є запропонована авторкою «п'ятифакторна прогностична модель суспільного розвитку», що дозволяє прогнозувати тенденції соціального розвитку, внутрішні конфлікти та потенціал їх ескалації [4].

Безперервність наукового прогнозування виступає важливим інструментом підтримання стабільного розвитку соціальних систем, оскільки забезпечують гнучкість у реагуванні на зміни та можливість своєчасної корекції помилкових прогнозів. Завдяки цьому зростає ймовірність обрання найбільш реалістичного сценарію майбутнього та мінімізуються ризики системних криз [7].

О. Суший (2025) акцентує увагу на тому, що в умовах війни соціально-психологічний стан колективної свідомості може стати інструментом маніпуляцій і радикалізації суспільства, що в майбутньому сприятиме підвищенню соціальної напруги та розпалюванню ворожнечі. Впровадження систематичних соціально-психологічних моніторингових досліджень є необхідною умовою аналізу динаміки змін у суспільній свідомості на різних рівнях, від індивідуального до великих соціальних груп та спільнот. На думку авторки, саме партисипативне прогнозування завдяки своєму терапевтичному ефекту дає можливість здійснювати м'яке корегування соціально-психологічних станів для досягнення бажаного майбутнього. В дослідженні визначено значний потенціал партисипативних досліджень майбутнього, реалізації яких можлива через два взаємодоповнюючі підходи: по-перше, через «експертний діалог», що орієнтований на міждисциплінарну взаємодію та інтеграцію розрізненого наукового знання; по-друге, через «соціальний діалог», спрямований на залучення зацікавлених сторін до публічного обговорення в межах дорадчого процесу [8].

Так, як прогнозування є обов'язковим компонентом соціальної роботи, що здійснюється як багаторівнева система та охоплює різні рівні: державний, рівень регіону/громади та індивідуальний рівні то на макрорівні прогнозування дозволяє визначати стратегічні пріоритети держави, моделювати наслідки соціальних змін і формувати соціальну політику, здатну попереджати соціальні ризики. Соціальна політика повинна враховувати динаміку розвитку суспільної свідомості, що є ключовим фактором у процесі соціального прогнозування та прийняття стратегічних рішень. Оскільки трансформації у системі цінностей, переконань, соціальних уявлень та очікувань громадян безпосередньо впливають на поведінкові моделі різних соціальних

груп, державна політика має спиратися не лише на структурні показники, а й на глибинне розуміння соціально-психологічних тенденцій населення.

Особливої уваги заслуговує розробка прогнозних сценаріїв на рівні громад. (мезорівень). В умовах війни громади стикаються з унікальними викликами, що зумовлюють специфіку їхніх соціальних потреб. І планування діяльності з орієнтацією на майбутні зміни соціального середовища забезпечує своєчасність та ефективність соціальної роботи. Такий підхід дозволяє адаптувати соціальні інтервенції до нових викликів, мінімізувати соціальні ризики та формувати проактивну модель реагування на потреби мешканців громади, що є особливо важливим в умовах нестабільності. Розуміння майбутніх викликів та ймовірних сценаріїв розвитку подій дозволяє завчасно забезпечити необхідні ресурси, фінансування та інфраструктуру для задоволення потреб населення у майбутньому.

Аналіз досвіду накопиченого громадами в умовах війни виступає ефективним інструментом для подолання негативних явищ сьогодення та їх прогнозування в майбутньому.

В умовах нестабільності пов'язаних з війною при прогнозуванні необхідно враховувати:

- розташування територій громади відповідно близькості бойових дій та активних шахедо/ракетно-бомбових ударів);
- динаміку змін у структурі населення громади (внутрішнє переміщення населення, повернення демобілізованих військовослужбовців, втрата працездатного населення тощо);
- втрату інфраструктури (руйнування установ медичної, соціально-психологічної, правової сфер, об'єктів критичної інфраструктури, втрата житла);
- зміни психоемоційного стану населення (потреба у психосоціальній підтримці дітей, сімей загиблих, ветеранів ін.);
- економічну вразливість громад (закриття підприємств, втрата робочих місць, бюджетного ресурсу);
- ризики соціальної дезінтеграції (загострення соціальних конфліктів, недовіра до державних інституцій, зростання маргіналізації тощо);
- наявність ресурсів для реагування на виклики (кадрових, матеріальних, інституційних).

Сьогодні ключовими загрозами соціальної стабільності країни, за визначенням І. Федоровича, А. Грегоращук (2024), є як поточні, так і прогнозовані соціальні ризики зокрема: дефіцит державного бюджету, низький рівень доходів населення порівняно з розвинутими країнами світу, зниження довіри до влади та судової системи, високий ступінь урядового контролю над засобами масової інформації, нестача критично важливих ресурсів для оперативного відновлення територій, погіршення соціально-економічного становища вразливих груп населення, а також втрата потенціалу зайнятості [9].

Таким чином, прогнозування має не лише відображати реальні умови та потреби громад,

а й передбачати варіанти розвитку подій для формування гнучких стратегій реагування, адаптації соціальних послуг до локального контексту, потреб мешканців та особливостей соціальної інфраструктури. Це дозволяє спрямовувати ресурси туди, де вони будуть найбільш ефективними, забезпечувати соціальну стійкість мешканців та підвищувати їх благополуччя.

Вивчення успішних практичних кейсів соціальної роботи з підтримки та захисту вразливих категорій клієнтів створює підґрунтя для передбачення потенційного впливу цих підходів при їх масштабуванні на інші громади чи регіони. Аналіз ефективності вже реалізованих моделей дозволяє не лише адаптувати їх до нових умов, а й підвищити результативність соціальної роботи в умовах швидких соціальних змін. Такий підхід сприяє формуванню системного прогнозування ефективності інтервенцій на рівні політики, практики та інфраструктурного забезпечення.

На мікрорівні прогнозування допомагає передбачити індивідуальні траєкторії розвитку конкретної особи/сім'ї, оцінити потенційні наслідки соціального втручання та забезпечити цілеспрямовану їх підтримку, орієнтовану на сталий позитивний результат.

Як зазначає Т. Веретенко прогностична компетентність дозволяє передбачити способи розв'язання проблеми клієнта шляхом його безпосереднього залучення до спеціально організованої діяльності та оцінити перспективи його особистісного розвитку. Прогностичні вміння фахівця соціальної сфери забезпечують визначення мети та завдань діяльності, добір оптимальних способів її реалізації відповідно до бажаного результату з урахуванням можливих відхилень [1].

Прогностична компетентність як складова професійної майстерності фахівця соціальної роботи передбачає здатність виявляти причинно-наслідкові зв'язки, ідентифікувати можливі загрози для конкретних груп населення (ветеранів, дітей, внутрішньо переміщених осіб тощо), розробляти сценарії реагування відповідно до змін обставин, моделювати розвиток подій і враховувати довгострокові наслідки соціального впливу.

Отже, удосконалення прогностичної компетентності соціальних працівників сприяє наданню якісних та адресних соціальних послуг, покращенню

рівня життєдіяльності вразливих верств населення та підвищенню ефективності реалізації соціальної політики.

Сьогодні особливо цінним є досвід соціальної роботи, напрацьований упродовж чотирьох років повномасштабної війни в Україні. Це створює передумови для ґрунтовного аналізу як успішних кейсів, так і виявлених недоліків у сфері соціальної роботи, що, у свою чергу, дозволяє розробити ефективні стратегії мінімізації ризиків відповідно до моделі бажаного майбутнього. Врахування регіональної специфіки соціальних станів забезпечує своєчасне реагування на потреби населення та формує бачення шляхів оптимального залучення ресурсів для гарантування доступу до якісних соціальних послуг у короткостроковій, а за умови стабільності соціальної системи і в довгостроковій перспективі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, інтеграція прогнозування в практику соціальної політики та соціальної роботи є необхідною умовою для формування адаптивних стратегій розвитку українського суспільства, підтримки вразливих верств населення та збереження соціальної цілісності в умовах війни та постконфліктного відновлення.

Наближеність прогнозу до реального майбутнього залежить від урахування рівня свідомості та активності членів суспільства, їх здатності до опанування нових соціальних ролей та швидкості реакції соціальних систем на впровадження інновацій, успішних кейсів соціальної роботи оскільки саме ці чинники формують потужний потенціал трансформацій, здатний суттєво впливати на динаміку соціальних змін і визначати напрями розвитку держави.

Так, як прогнозування є стратегічним компонентом розвитку соціальної сфери, що здатний забезпечити адаптацію суспільства до нових викликів та трансформацій, то в освітні програми й практику управління має бути інтегрована прогностична компетентність фахівців соціальної роботи, оскільки саме вона забезпечує перехід від реагування до передбачення, дозволяючи ефективно розподіляти ресурси, забезпечувати підтримку вразливих груп і формувати політику орієнтовану на бажане майбутнє. Перспективами подальших досліджень вбачаємо дослідження впровадження методів соціального прогнозування в діяльності фахівців соціальної роботи.

Список літератури:

1. Веретенко Т. Г. Формування компетентностей майбутніх соціальних працівників під час навчання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. 2012. Вип. 104. С. 60–62.
2. Гідденс Е. Наслідки модерності / пер. з англ.; наук. ред. В. Табачковський. Київ : Основи, 2000. 256 с.
3. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. 2016. № 1–2. С. 26–30.
4. Жовтянська В. Технологія прогнозування напрямів суспільного розвитку на середньострокову перспективу. *Проблеми політичної психології*. 2024. №16(30). С. 24–35. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-162>
5. Парсонс Т. Соціальні системи / пер. з англ. О. Антонова, наук. ред. В. Табачковський. Київ : Основи, 2000. 496 с.
6. Роджерс Е. М. Диффузія інновацій / пер. з англ. В. Старка. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 591 с.

7. Романенко О. Я. Футурологія та прогностика як способи інституціоналізації наукового прогнозування соціального майбутнього. Нова парадигма. 2014 Вип. 121. С. 32–43.
8. Суший О. Партиципативне прогнозування: адаптація європейського досвіду до завдань повоєнного відновлення України. *Проблеми політичної психології*. 2022. №11(25). С. 142–160. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol25-Year2022-91>
9. Федорович І. М., Грегоращук А. Л. Соціальні ризики в умовах нестабільності: прогнозування, попередження та механізми мінімізації. *Ефективна економіка*. 2024. № 10. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.60>

References:

1. Veretenko, T. H. (2012). Formuvannia kompetentnostei maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv pid chas navchannia [Development of competencies of future social workers during training]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, 104, 60–62. [in Ukrainian].
2. Giddens, A. (2000). Naslidky modernosti [The consequences of modernity] (V. Tabachkovskyi, Ed. & Trans.). Kyiv: Osnovy. 256 s. [in Ukrainian].
3. Holovakha, Ye. (2016). Ukrainske suspilstvo: shliakhy transformatsii [Ukrainian society: paths of transformation]. *Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal*, 1–2, 26–30. [in Ukrainian].
4. Zhovtianska, V. (2024). Tekhnolohiia prohnozuvannia napriamiv suspilnoho rozvytku na seredniostrokovu perspektyvu [Forecasting technology for the medium-term directions of social development]. *Problemy politychnoi psykholohii*, 16(30), 24–35. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-162> [in Ukrainian].
5. Parsons, T. (2000). Sotsialni systemy [The social systems] (O. Antonova, Trans.; V. Tabachkovskyi, Ed.). Kyiv: Osnovy. 496 s. [in Ukrainian].
6. Rogers, E. M. (2009). Dyfuziia innovatsii [Diffusion of innovations] (V. Stark, Trans.). Kyiv: Vydavnychiy dim “Kyievo-Mohylianska akademiia”. 591 s. [in Ukrainian].
7. Romanenko, O. Ya. (2014). Futurologiia ta prohnostyka yak sposoby instytutsionalizatsii naukovooho prohnozuvannia sotsialnoho maibutnoho [Futurology and prognostics as ways of institutionalizing scientific forecasting of the social future]. *Nova paradyhma*, 121, 32–43. [in Ukrainian].
8. Sushyi, O. (2022). Partysypatyvne prohnozuvannia: adaptatsiia yevropeiskoho dosvidu do zavdan povoyennoho vidnovlennia Ukrainy [Participatory forecasting: adapting European experience to the tasks of Ukraine’s post-war recovery]. *Problemy politychnoi psykholohii*, 11(25), 142–160. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol25-Year2022-91> [in Ukrainian].
9. Fedorovych, I. M., & Hrehorashchuk, A. L. (2024). Sotsialni ryzyky v umovakh nestabilnosti: prohnozuvannia, poperedzhennia ta mekhanizmy minimalizatsii [Social risks in conditions of instability: forecasting, prevention and minimization mechanisms]. *Efektivna ekonomika*, 10. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.60> [in Ukrainian].

Отримано: 05.10.2025

Рекомендовано: 15.10.2025

Опубліковано: 30.12.2025